MUZEUM
MANUSKRYPTÓW

Czym się zajmiemy?

- **Manuskrypt – co to takiego?**
- **Jak powstawały manuskrypty**
- **Manuskrypty Starego Testamentu**
- **Manuskrypty Nowego Testamentu**
- **Historia polskich przekładów Biblii**
- **Dlaczego manuskrypty są ważne?**

Manuskrypty

Manuskrypt

- Łacińskie **„manu scriptus”** czyli dosłownie **„napisany ręcznie”**
- Dokument napisany odręcznie, w przeciwieństwie do drukowanego

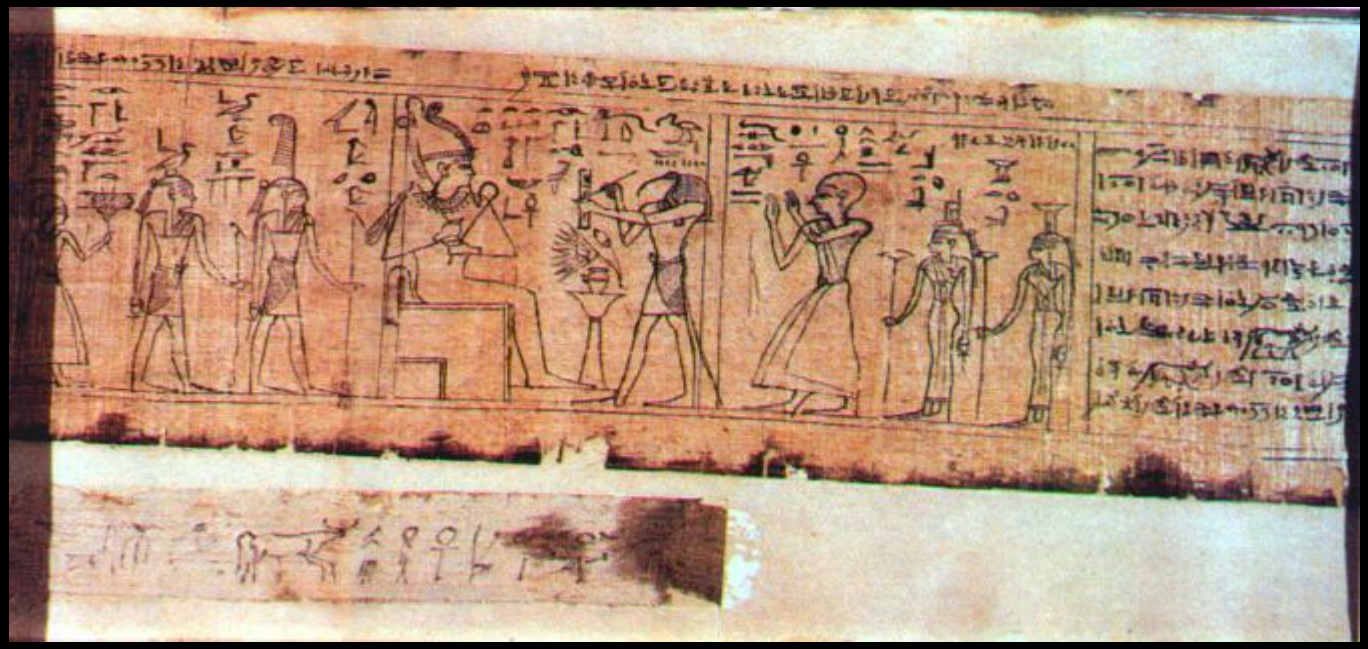

Materiały

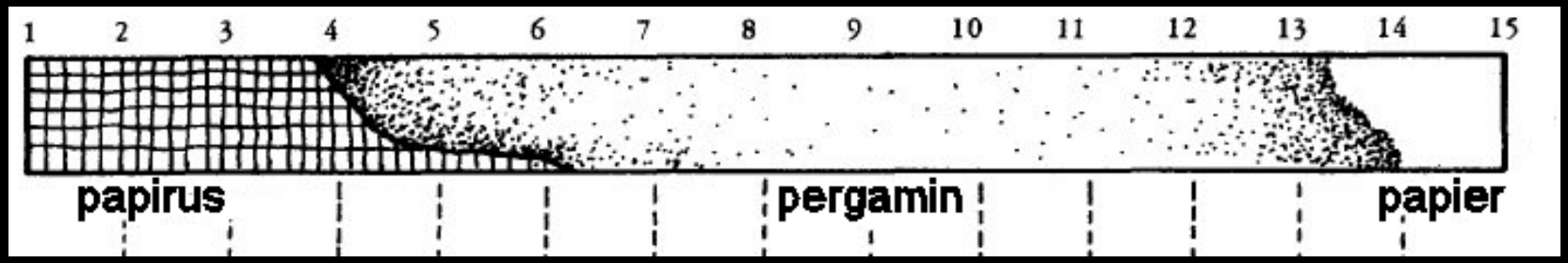

- Papirus
- Pergamin/Welin
- Papier

Papirus

Produkcja papirusu

Zwoje

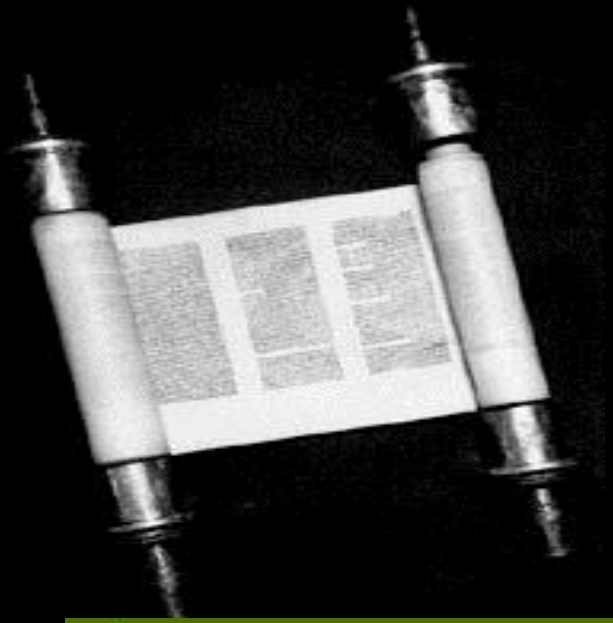

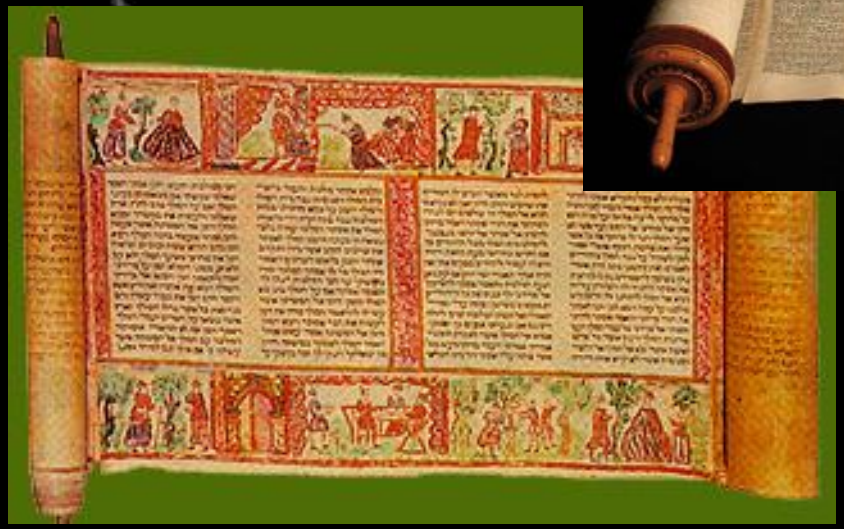

Zwoje i kodeksy

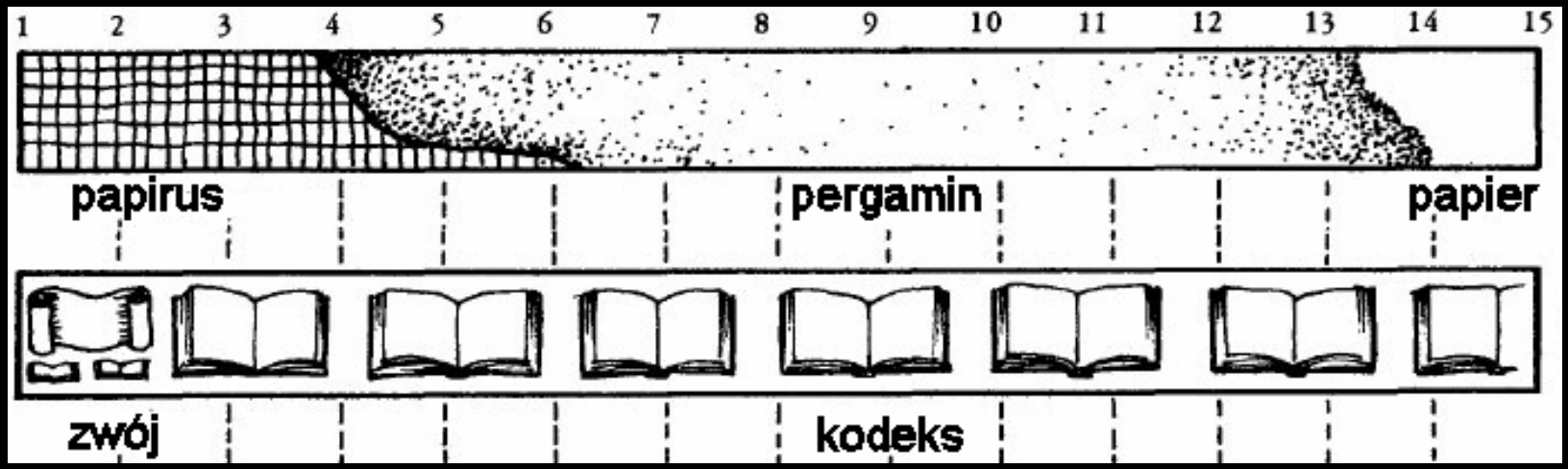

Pergamin

- Wyrabiany ze skór zwierzęcych, zwykle z młodych zwierząt (głównie skóry cielęce, owcze i kozie)
- Elastyczna, miękka, trwała
- Umożliwiał zdobienia
- Łatwiej dostępny (papirus rósł tylko w Egipcie)

Pergamin

- Produkcja podobna do wyprawiania skór
- Szczególnie delikatne pergaminy ze skóry jagniąt nazywano welinami

Rodzaje pisma

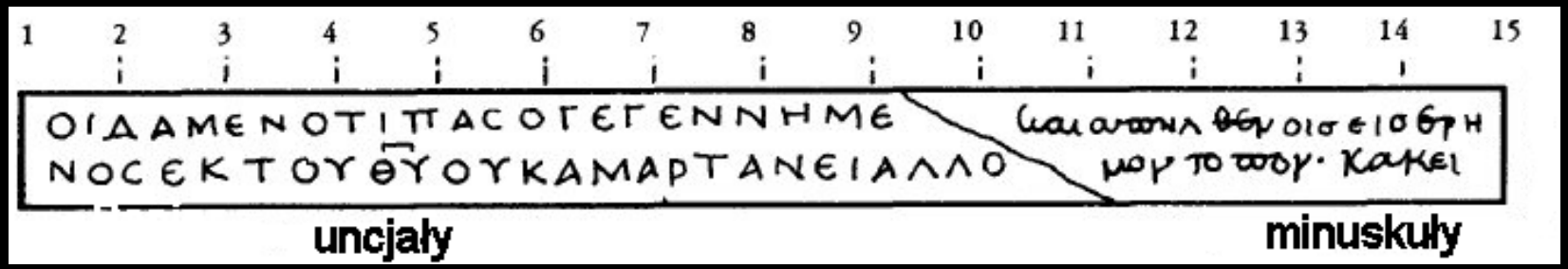

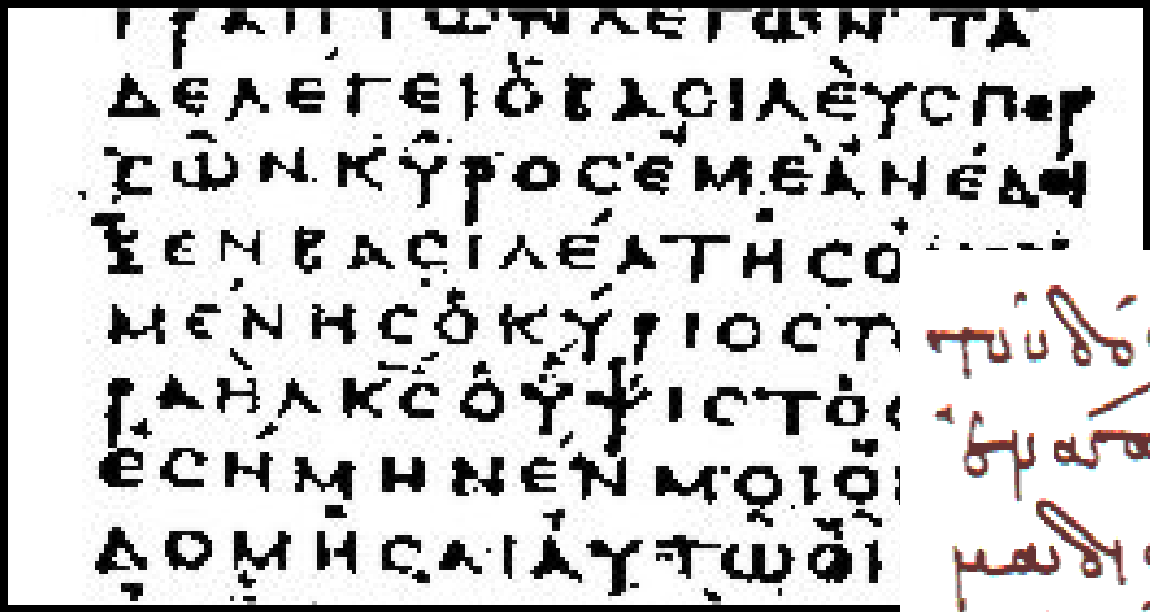

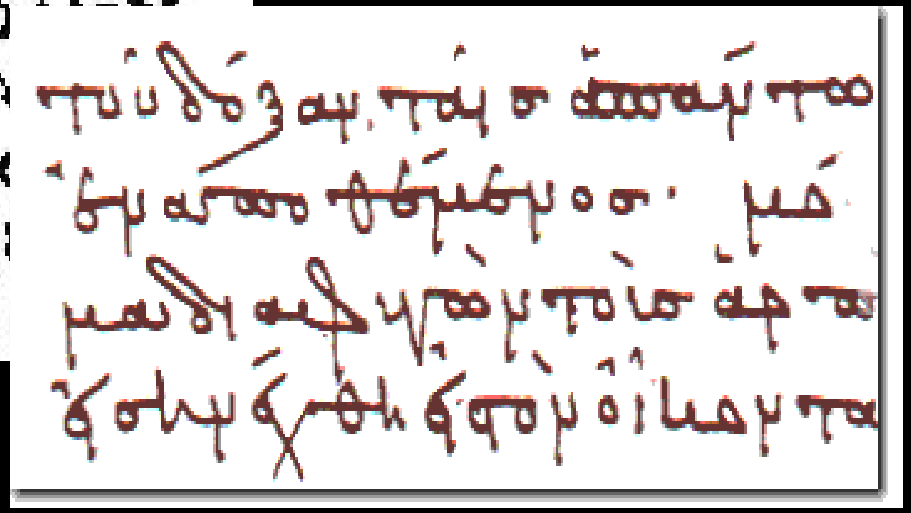

Skryptoria i skrybowie

Iluminacje

Manuskrypty hebrajskie Starego Testamentu

Manuskrypty hebrajskie

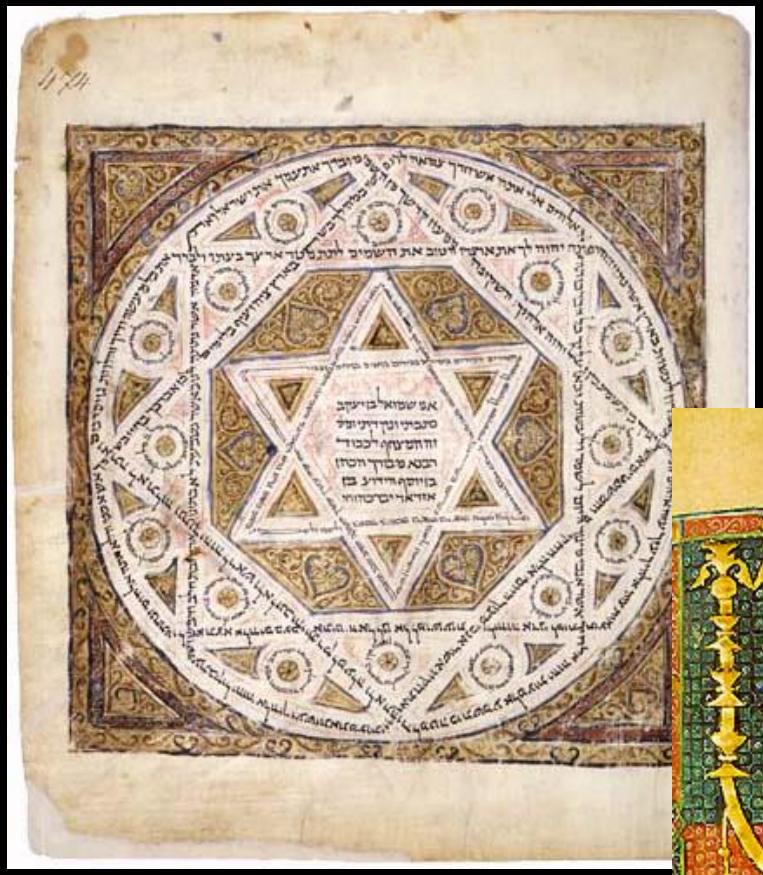

Kodeks Leningradzki

- Około 1010 roku
- Najstarsza cała Biblia hebrajska

Biblia hebrajska

- Niektóre księgi lub fragmenty z lat 916 – 1100 w Petersburgu
- Najstarsze zbiory w British Museum z lat 820 – 850 po Chrystusie
- Wcześniejsze tylko znaleziska dokonane w XX wieku i obejmujące manuskrypty znalezione np. nad Morzem Martwym

Masoreci

- 450 – 900 po Chr.
- Język hebrajski miał zapisywane tylko spółgłoski
- Weryfikacja tekstu
- Przyjęta punktacja Ben Asher

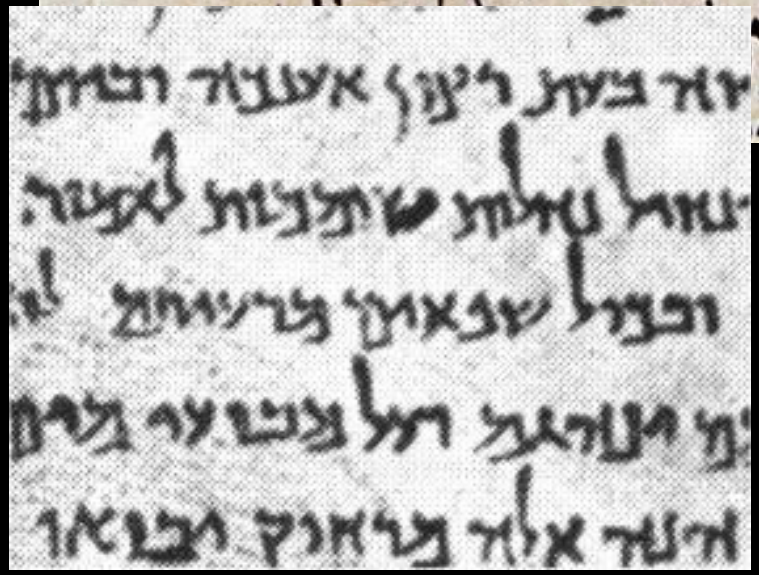

Septuaginta

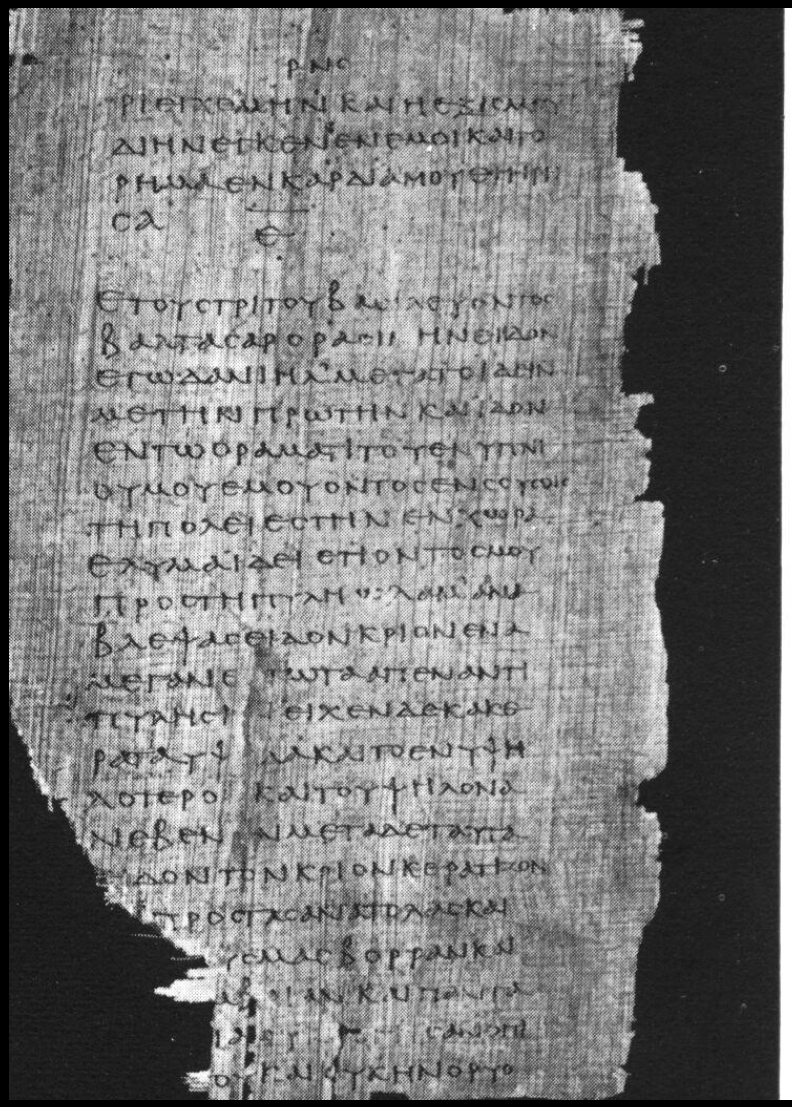

c. A papyrus manuscript of *c.* AD 250 originally containing Ezekiel, Daniel, and Esther in the Septuagint translation. This was one of eleven books from an early Christian library found north of Memphis in Egypt. The passage shown is Dn. vii. 28–viii. 48. From the Chester-Beatty collection. Dublin.

Qumran

- 1947-1956
- 900 manuskryptów
- Wiele manuskryptów z księgami Biblii
- Z okresu 2 wiek przed Chr, 1 wiek po Chr (do 68 roku)

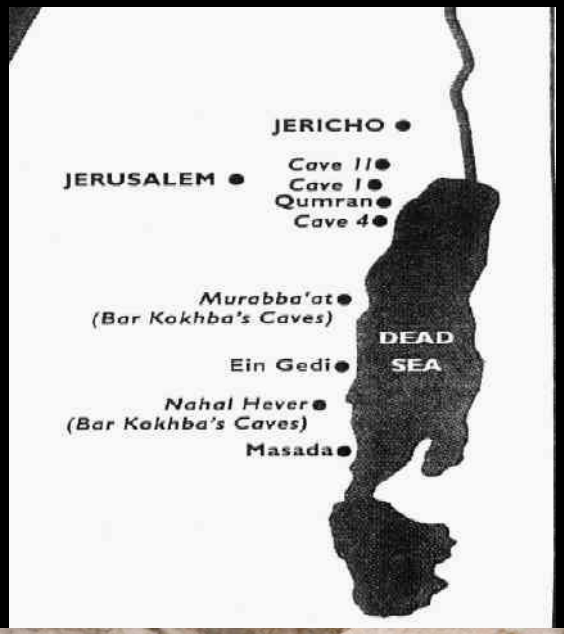

Qumran - cd

- 30 % tekstów to Biblia hebrajska
- Fragmenty ze wszystkich ksiąg oprócz księgi Estery i Nehemiasza
- W większości zgodne z tekstem Masoreckim

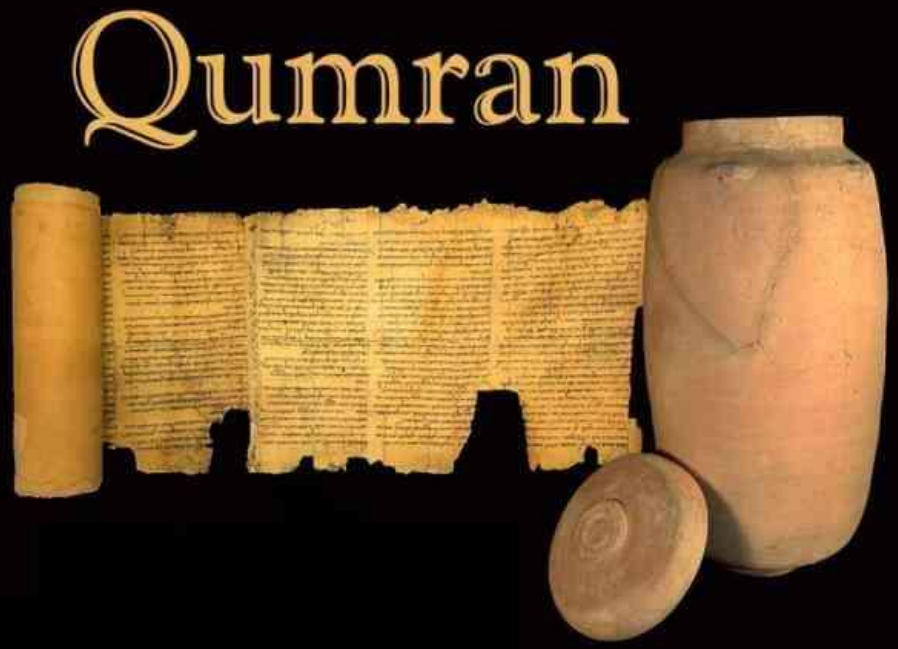

Księga Izajasza

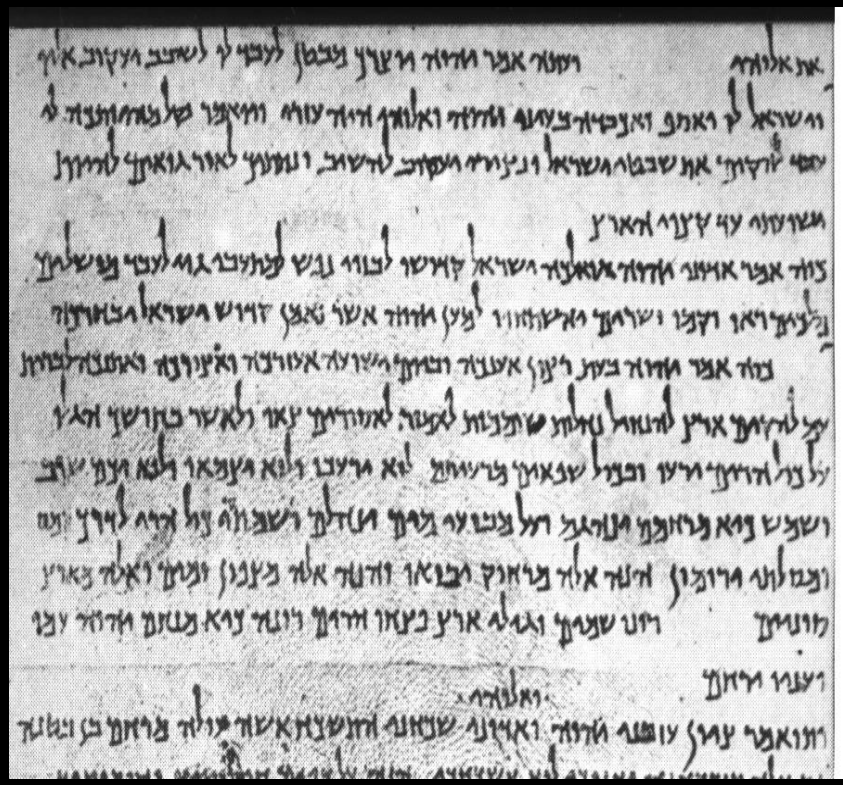

a. Isaiah xlix. 5–16, in the oldest known copy of a complete book of the Hebrew Old Testament. This leather scroll some 24 feet long and 10 inches high, found in a cave near the Dead Sea, must be very like the one used in the synagogue at Nazareth from which our Lord read (*cf.* Lk. iv. 17).

Zwój 7 m długości i 25 cm wysokości

Manuskrypty greckie Nowego Testamentu

Jan 18:31-33, 37-38

- Najstarszy fragment manuskryptu Nowego Testamentu
- 125-150 rok
- 21 x 20 cm
- Opublikowany w 1935 roku

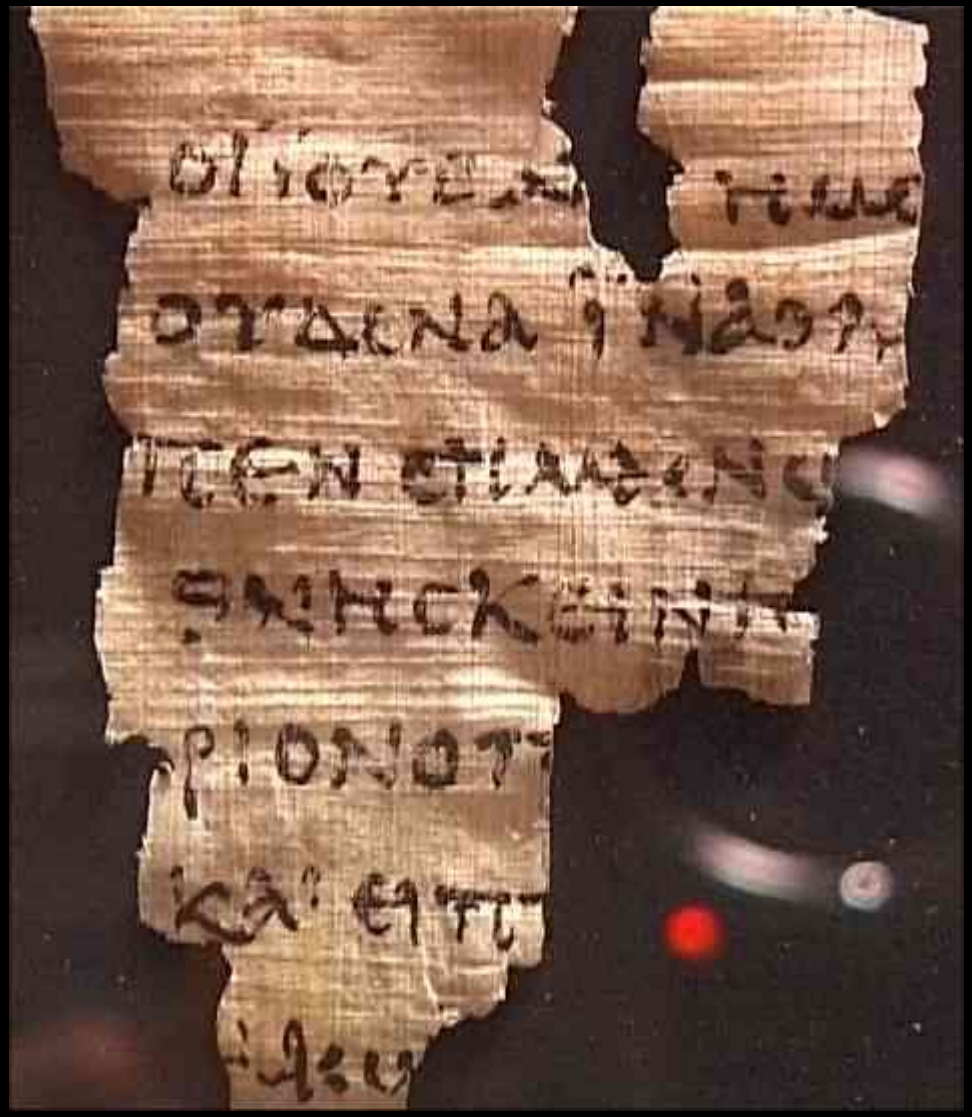

P52, John Rylands Library, Manchester, WB

Rynalds p52

P52, John Rylands Library, Manchester

Magdalen

- II wiek
- Fragmenty ew. Mateusza
- Razem z p4 i p67 zawierającymi fragmenty z Łuk i Mat uznawany za część jednego kodeksu

P64, Magdalen College Library, Oxford

Bodmer

- II wiek
- 39 kartek
- Ewangelia Jana
- 14 x 16 cm

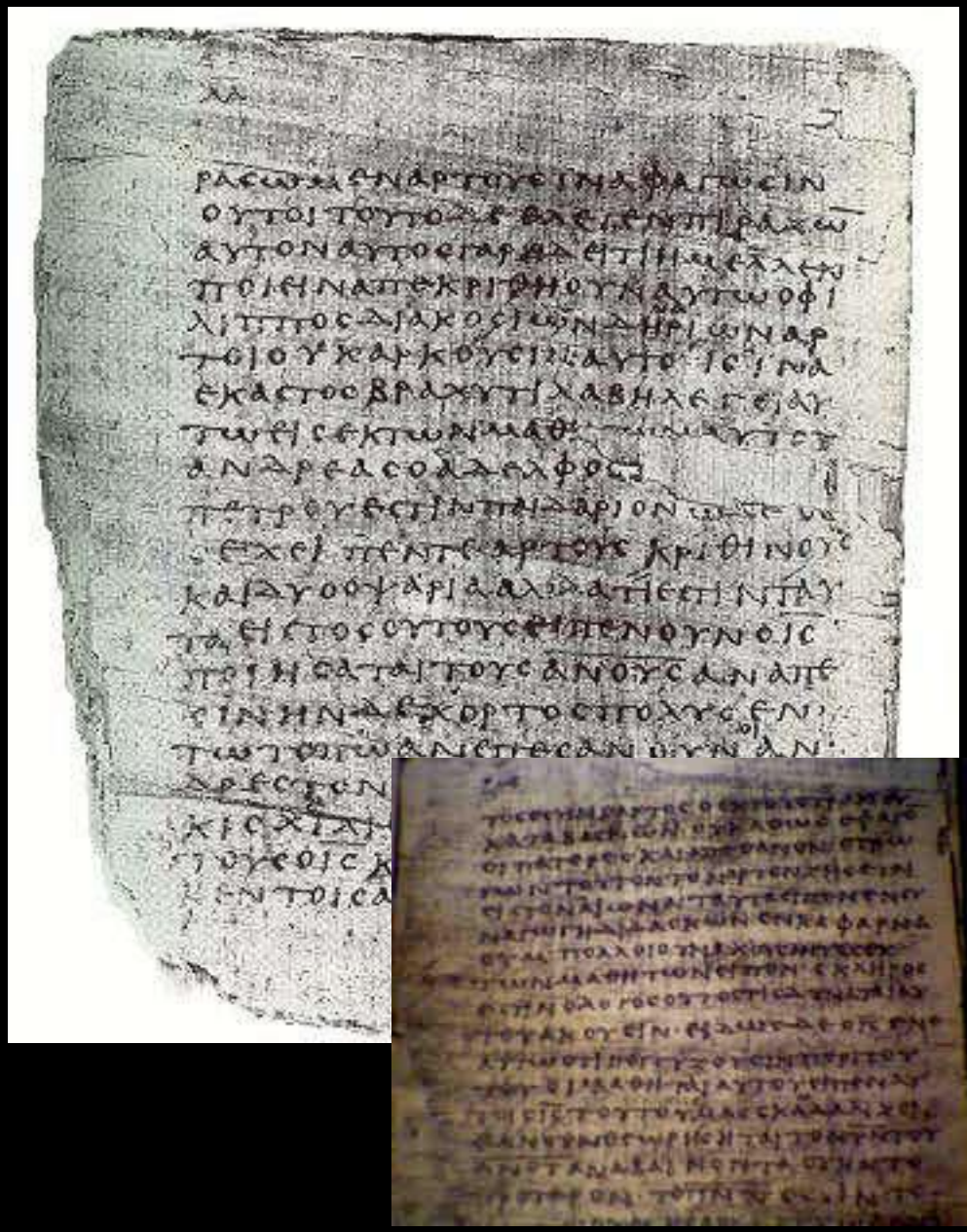

P66, Bodmer Library Geneva

p46

- II wiek
- Cześć listów Pawła (w tym list do Hebrajczyków)
- 86 kartek
- 21 x 15 cm

P46 Chester Beatty, Dublin, University of Michigan USA

P45

- II/III wiek
- Cześć czterech Ewangelii i Dziejów Apostolskich
- 30 kartek
- 25 x 20 cm

P46 Chester Beatty, Dublin

P47

- 125 wersetów z Objawienia św, Jana (9-17 rozdział)
- Około 250 roku

Chester Beatty III, Dublin

Kodeks Watykański

Kodeks Watykański

- IV wiek, nieco starszy od Kodeksu Synaickiego
- Uncjał napisany na welinie
- Zawiera ST w tłumaczeniu LXX
- NT bez 1,2 Tym, Tytusa, Filemona i Objawienia

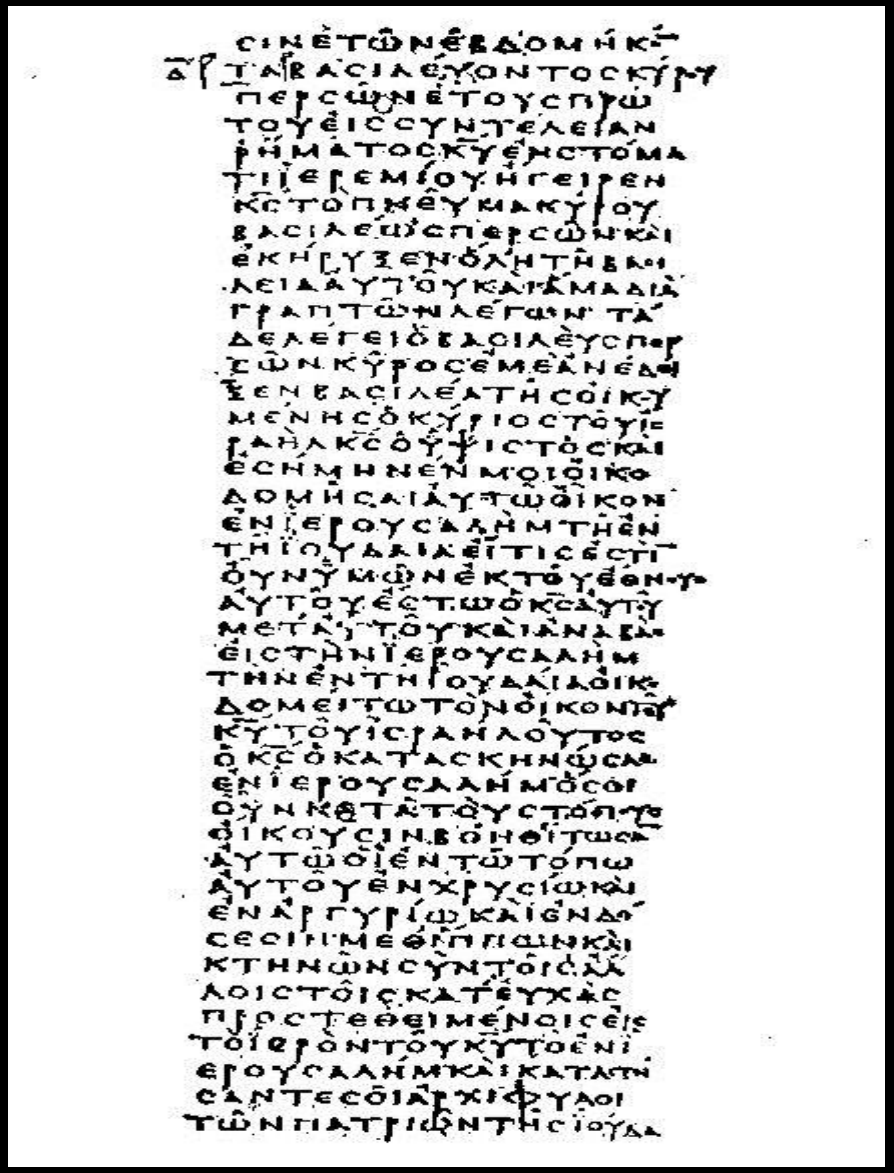

Kodeks Synaicki

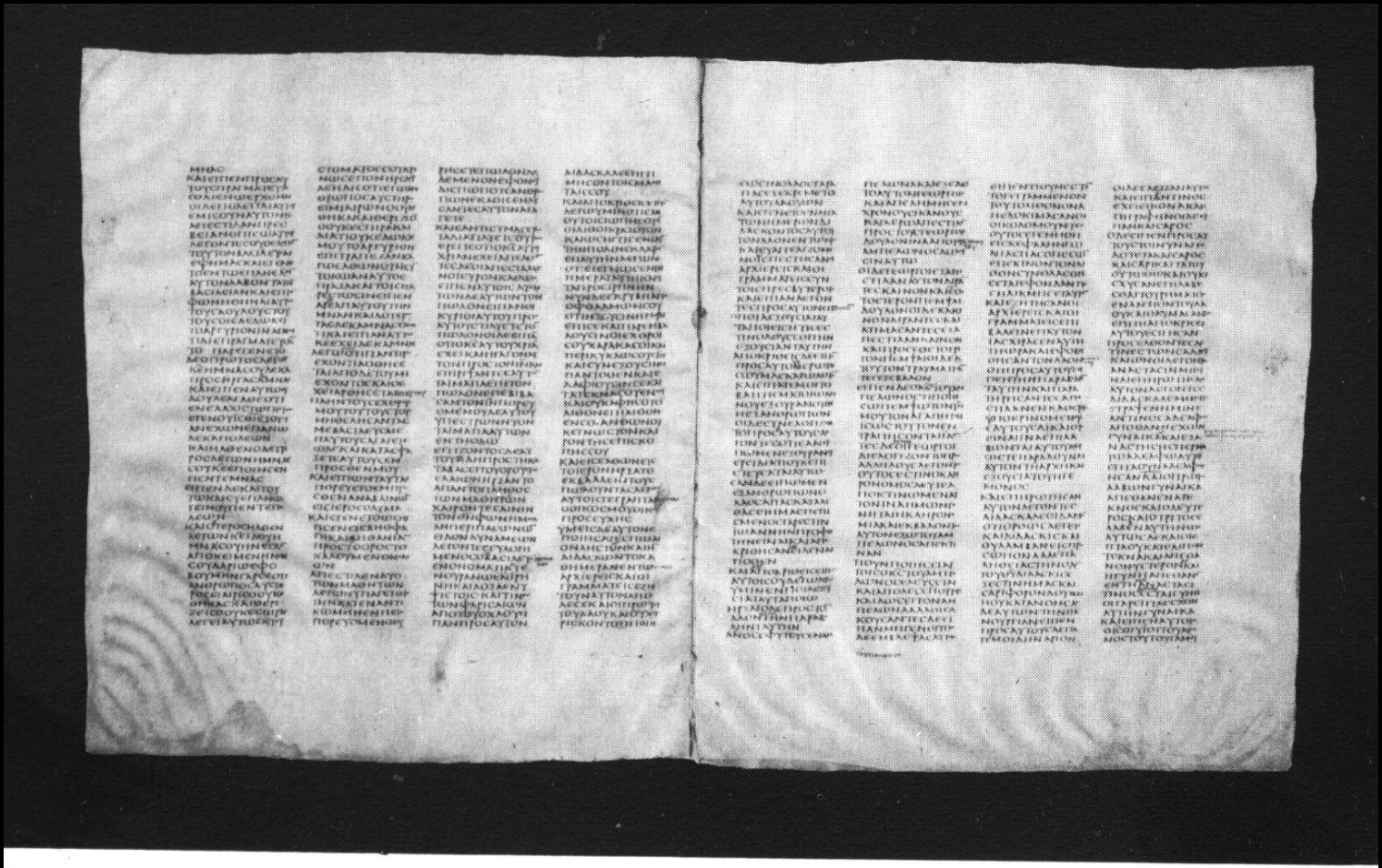

b. A double folio of the Codex Sinaiticus (Lk. xix. 30–xx. 34), an uncial manuscript of the 4th century AD, probably of Egyptian origin. It is one of the earliest and most important complete MSS of the whole Bible. The Old Testament section reproduces the Septuagint Greek version (see fig. 214). The story of its discovery in a monastery library at the foot of Mt. Sinai and its subsequent purchase from Russia by the British Museum is well known.

Kodeks Synaicki

- 330-350 rok
- Zawierał Septuagintę, cały NT, list Barnaby i Pasterza Hermasa
- Duża część ST została zniszczona

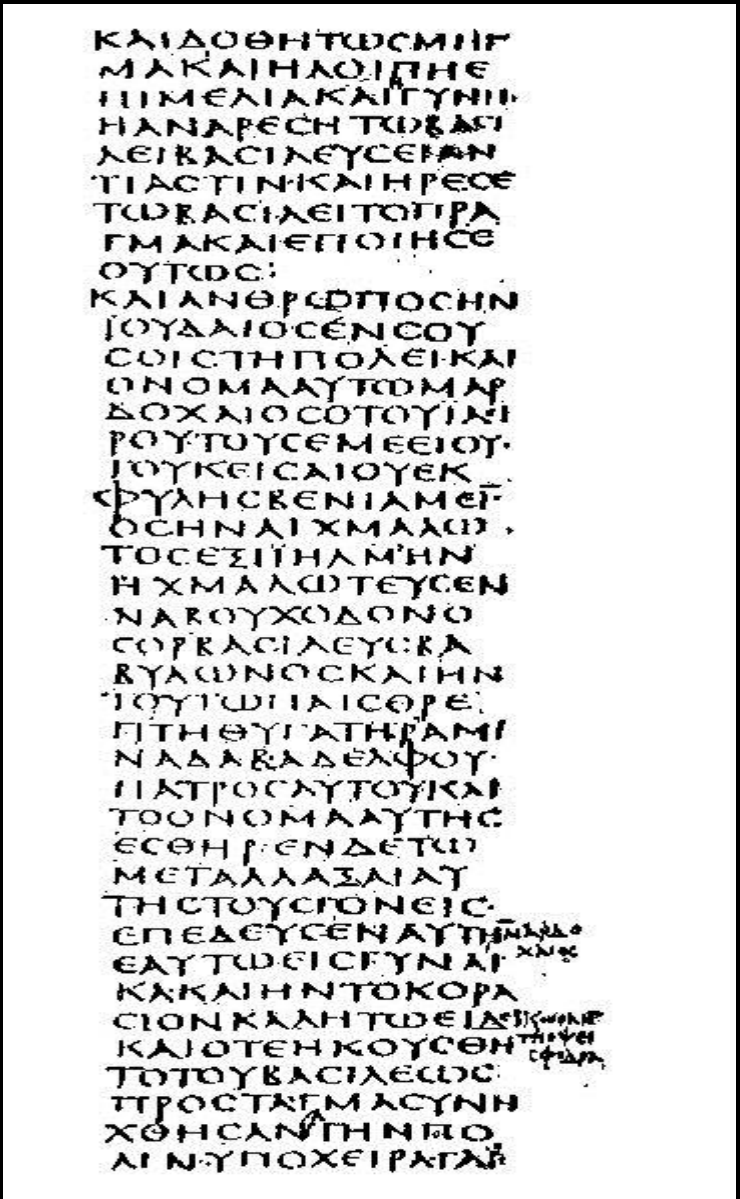

Kodeks Aleksandryjski

- Kodeks z V wieku
- Zawiera większość NT, Septuagintę, kilka apokryfów ST, listy Klemensa
- Obecnie znajduje się w Londynie w British Museum, wcześniej był w Aleksandrii
- Uncjał

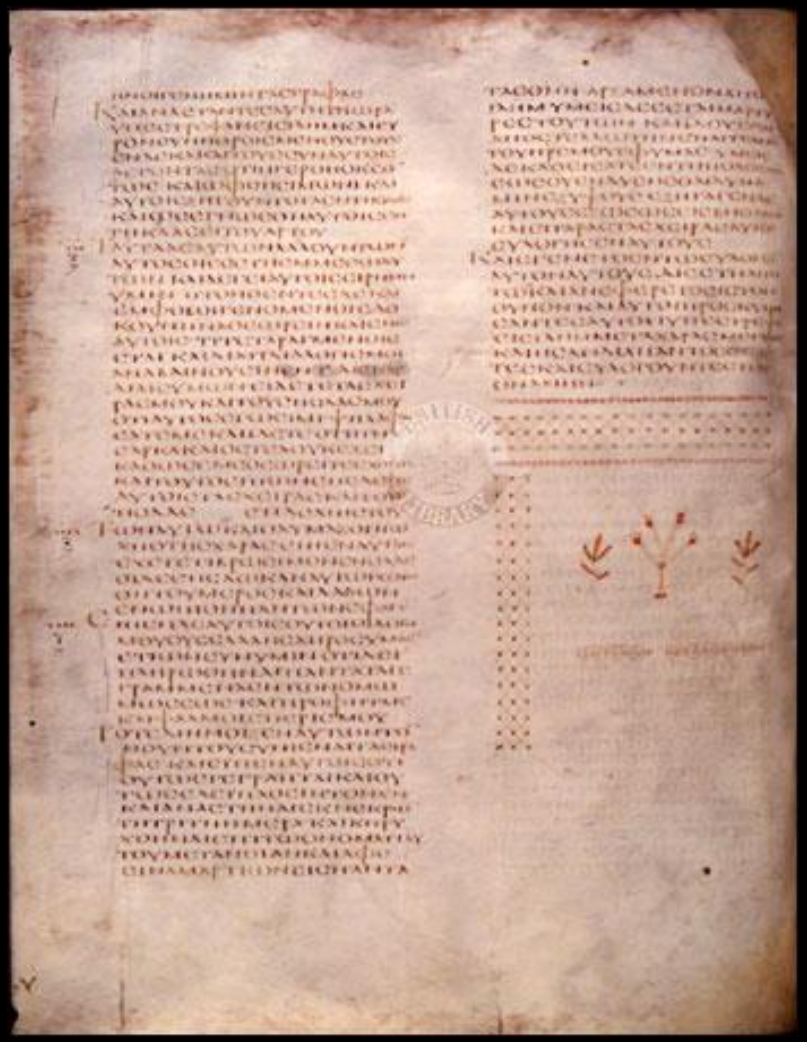

Polskie stare przekłady Biblii

Biblia po polsku - fragmenty

- Najstarsze z XIV w (Psałterze) – np. Psałterz floriański
- 1453 Biblia Królowej Zofii (Biblia szaroszpatacka)
- Niezachowane tłumaczenia NT Testamentu
- XVI wiek – Psałterze Wróbla (1539), Reja (1541) i Kochanowskiego (1579)

Biblia po polsku – całość

- 1561 Biblia Leopolity, zlecony przez rodzinę Szarfenbergów
- 1563 Biblia Brzeska, kalwińska, zlecony przez księcia Mikołaja Radziwiłła
- 1574 Biblia Nieświeska, ariańska Szymona Budnego

Biblia ks. Jakuba Wujka

- Wydana w 1599 roku
- Przekład z łacińskiej Wulgaty
- Przez 367 lat podstawowy tekst Biblii polskich katolików

Biblia
To iest.
Księgi Starego y
Nowego Zakonu/ná Polski ięzyk/
z pilnością według Łacińskiego Bi
blii od Kościoła Rzymskiego po
wszechnego przyiethey / nie
AN wo wyłożona. PW
Cum Gratia & Priuilegio. S. R. M
W Krakowie.
z W Drukárni Szárffenbergowe.
1 5 6 1.

BIBLIA
TO IEST
KSIĘGI STAREGO
Y NOWEGO TESTAMENTV,
WEDŁVG ŁACINSKIEGO
przekłádu ſtárégo, w kośćiele powſze-
chnym przyiętégo, ná Polſki
ięzyk z nowu z pilnośćią
przełożoné.
Z DOKLADANIEM TEXTV ZYDOWSKIEGO
y Gréckiégo, y z wykłádem Katholickim, trudniey-
ſzych miejſc, do obrony Wiáry ſwiętéy powſze-
chnéy przeciw kácérzwóm tych czáſów
należących.
Przez D. Iakvba Wyvka z Wdokowca,
Theologa Societatis Iesv.
Z DOZWOLENIEM STOLICE APOSTOLSKIEY,
á nakłádem Ie. M. Xiążęcia Arcybiſkupá Gnieźnieńſkiégo, etc. wydáné.
W KRAKOWIE
W Drukárni Łázárzowéy, Roku Páńſkiégo,
M. D. XC IX.

Biblia Gdańska

- Przekład zlecony przez luteran
- Wydana w 1632 roku
- Poprawiona w 1738 roku (Biblia Królewiecka) i 1881

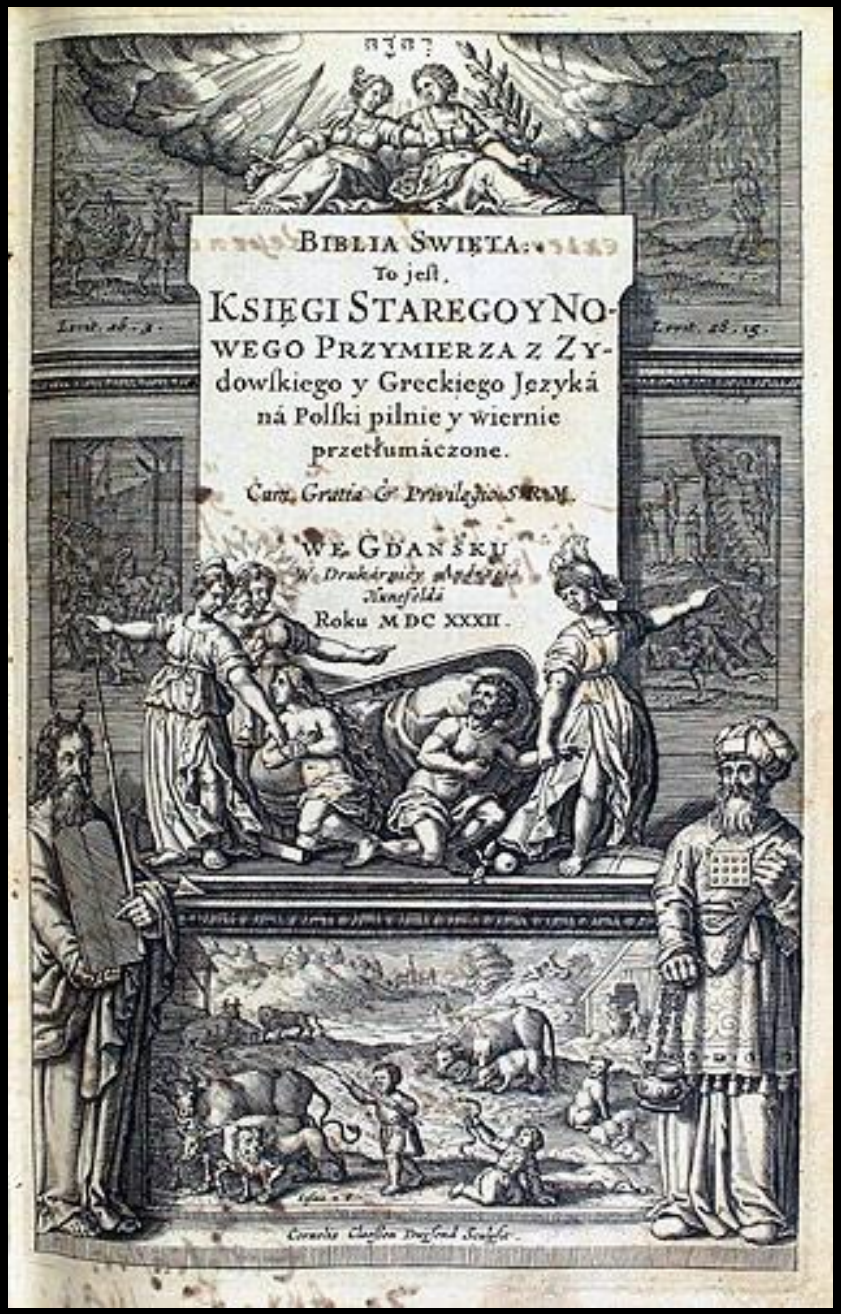

Biblia po polsku – złoty wiek

- 1561 – 1632 to 5 przekładów całej Biblii
- 1551 – 1606 to 8 przekładów Nowego Testamentu
- Poza poprawkami nowe przekłady na język polski powstały dopiero w XX wieku

Obj. 22:18-19

18. A oświadczam się każdemu słuchającemu słów proroctwa księgi tej: Jeźliby kto przydał do tego, przyda mu też Bóg plag opisanych w tej księdze;

19. A jeźliby kto ujął ze słów księgi proroctwa tego, odejmie też Bóg część jego z księgi żywota i z miasta świętego, i z tych rzeczy, które są napisane w tej księdze.

Obj. 1:3

3. Błogosławiony, który czyta i ci, którzy słuchają słów proroctwa tego, i zachowują to, co w niem jest napisane; albowiem czas blisko jest.